

Kvarter D

Allmän karaktär

Kvarter D är det södra av de tre kvarteren på den moderna halvan av begravningsplatsen. Kvarteret är ännu inte taget i bruk och innehåller därför inga gravar som används idag. Endast en gravvård står kvar från de gravar som fanns här innan ändringen på 1950-talet. Den graven är en odaterad stenvård, troligen från 1800-talets slut över familjen Jens Ch Anderssen.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Det kulturhistoriska värdet ligger i att det är en del av den helhetsgestaltning som Hilding Claesson ritade för halva begravningsplatsen på 1950-talet.

Kyrkotomten

Allmän karaktär

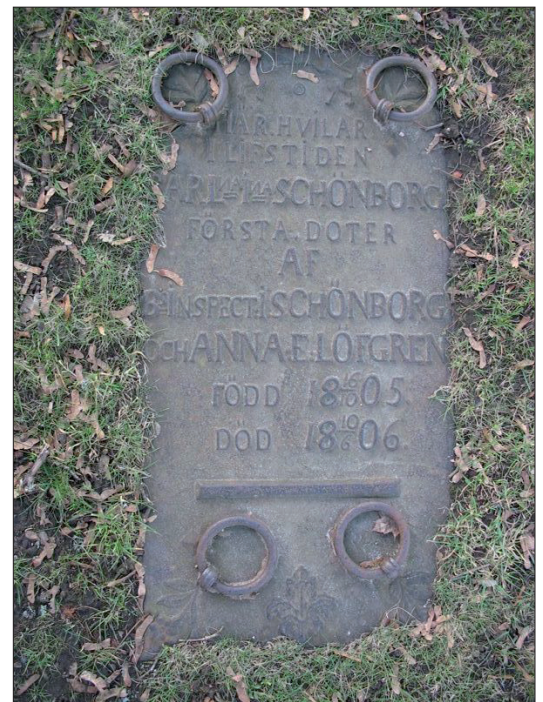
Kyrkotomten omger kyrkan och ligger utanför begravningsplatsen, ca 200 meter norrut. Tomten har fungerat som kyrkogård från det att den första kyrkan byggdes på platsen, troligen på 1300-talet. Kyrkogården togs först ur bruk när nya södra kyrkogården invigdes på 1860-talet. Tomten sluttar lätt neråt från kyrkan, är huvudsakligen täckt med smågatsten och gräsytor, planterad med stora träd som troligen är samtida med den nuvarande kyrkan.

Gravårdar

Det finns ett fåtal gravvårdar kvar på plats, samtliga norr om kyrkan och samtliga från tiden före 1860. Två liggande gjutjärnshällar ligger i gräset nära ingången i väster - en från 1803 och en annan närliggande från 1821 (Hammarberg). Båda är relativt stora. En liggande häll av sten med gjutjärnsringar vilar över en dotter Löfgren som inte blev ett år innan hon dog 1806. En stor sten är rest över paret Schele som dog 1856 respektive 1850, en annan är rest över fru Lemchen, död 1856 och en annan med gjutjärnsstaket är ungefär samtida - inskriptionen på framsidan går ej att läsa. Även ett gjutjärnskors finns.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Det kulturhistoriska värdet på kyrkotomten ligger främst i de bevarade gravvårdarna som samtliga bör sättas upp på kyrkans inventarieförteckning. Även de stora träden har ett kulturhistoriskt och miljöskapande värde.

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Södra kyrkogården i Värnamo anlades under 1860-talets första hälft. Samtidigt upphörde begravningar vid gamla kyrkogården där det på 1870-talet uppfördes en helt ny kyrka. Idag finns en handfull gravvårdar kvar på gamla kyrkotomten, men ingen i bruk. Eftersom den södra kyrkogården inte kunde utvidgas, uppfördes 1905 på ny plats den norra kyrkogården som sedan dess varit den huvudsakliga begravningsplatsen i Värnamo. Den södra kyrkogården används idag främst för urnbegravningar.

Södra kyrkogården är omgiven av en trädkrans med blandade trädslag, av olika ålder. Stenmuren är låg och består av fogade klivna granitblock, en grindöppning finns i norr. Idag omges begravningsplatsen av bostadshus från 1900-talets mitt i öster, av Apladalens idrottshus i söder och fd tingshuset i norr. I väster finns en parkeringplats.

På 1950-talet genomgick Södra kyrkogården en omfattande ändring och nyanläggning av östra halvan efter ritningar av Hilding Claesson i Lund. Den östra delen är sedan dess uppdelad i tre väl avgränsade rum med nästan bara moderna urngravar. Idag består den äldre, västra halvan huvudsakligen av gravvårdar från 1800-talets slut och 1900-talets början, utspridda med stora ytor gräs emellan. Endast ett fåtal torde vara i bruk.

Den äldre delen, den västra, har ett stort kulturhistoriskt värde genom den stora samlingen av äldre gravvårdar. Gravvårdarna är typiska för de mer väletablerades köpegravskvarter och värdefulla uttryck för detta är deras storlek, högresta proportioner samt att de oftast står på ett fundament. I flera fall finns även gravramarna och grusbäddarna kvar vilket är ett karakteristiskt uttryck för de äldre gravkvarteren. De är flera till antalet men spridda över en stor yta, och samtidigt är den ursprungliga strukturen med gångar

och kvartersindelningar borta och dold under gräsmatta. Många enskilda gravvårdar har ett mycket stort kulturhistoriskt värde, så som gjutjärnskorsen och vissa konstnärligt utformade vårdar. Här finns även stora person- och lokalhistoriska värden knutna till Värnamos historia.

Den östra och moderna halvan av begravningsplatsen är främst värdefull ur ett arkitektoniskt perspektiv med goda gestaltningsmässiga kvaliteter. Dessa kommer till uttryck genom en distinkt struktur med välavgränsade rum och enhetliga vårdar.

Kyrkotomten närmast kyrkan är platsen för den ursprungliga kyrkogården. Idag finns inte mycket kvar som minner om denna, undantaget ett par vårdar från 1800-talets mitt. Kyrkotomtens kulturhistoriska värde ligger dels i dessa vårdar som är av sådan ålder och intresse att de borde sättas upp på kyrkans inventarieförteckning, dels i att det finns medeltida lämningar från gamla kyrkan och dess kyrkogård under mark. Ingrepp under markyta är därför tillståndspliktigt.

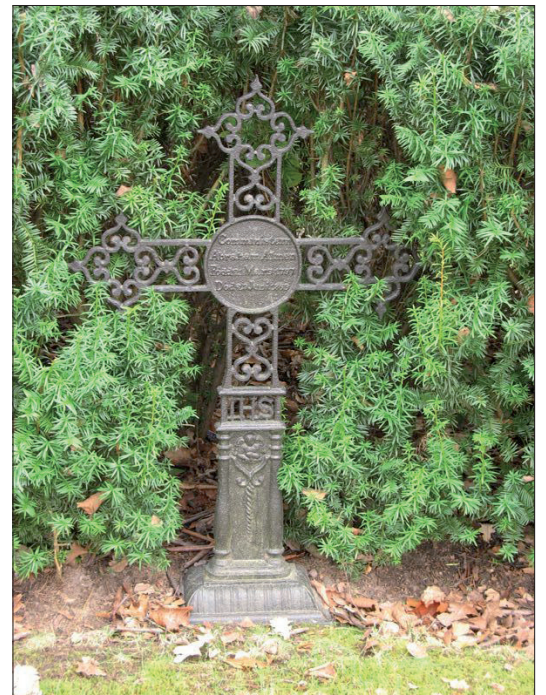
På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får nya ägare. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla tider.

Att särskilt tänka på vid förvaltning av begravningsplatsen

Enskilda gravvårdar på gamla delen av Södra kyrkogården har ett stort kulturhistoriskt värde, speciellt är också att det är en så stor och homogen samling. Värdet är knutet till högresta proportioner, montering på sockel, vårdar med gravramar och grusbäddar. Många har även höga konstnärliga värden.

På nya delen, den östra, ligger det kulturhistoriska värdet främst i gestaltningsmässiga kvaliteter, som kommer till uttryck genom väl avgränsade rum och kvarter med enhetliga vårdar.

Vårdar äldre än 1850 eller utförda av gjutjärn eller smide ska föras in på kyrkans inventarieförteckning.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv. (JLST)

Antikvarisk topografiska arkivet, Stockholm, genom kopior i länsstyrelsens arkiv. (ATA)

Litteratur

Erixon, Sigurd, mfl, (red.) *Sveriges bebyggelse : statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden*. Jönköpings län, del II, Uddevalla 1955

Hagstrand, J.O. *Värnamo, minneskrift med anledning av Värnamo stads 25-årsjubileum*, Värnamo 1945.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: 336/05
 Beställare: ..... Växjö stift
 Rapportansvarig: ..... Jonas Haas
 Fältansvarig: ..... Jonas Haas
 Län: ..... Jönköpings län
 Kommun: ..... Värnamo kommun
 Socken: ..... Värnamo socken
 Församling ..... Värnamo församling
 Fastighetsbeteckning: ..... Värnamo F:3
 Belägenhet (ekonomiska kartans blad):... Jönköping 5D8i, 1986

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.